

Melekleri Ürkütmek

Kültür ve Psikiyatri Üzerine Yazılar

Kemal Sayar

KEMAL SAYAR

Eskişehir Anadolu Lisesi (1983) ve Hacettepe Üniversitesi (İngilizce) Tıp Fakültesi'nden (1989) mezun oldu. Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı'nda uzmanlık eğitimini tamamladı. 2000 yılında psikiyatri doçenti, 2008 yılında psikiyatri profesörü oldu. Çeşitli ulusal ve uluslararası dergilerde danışmanlık ve hakemlik yaptı. Psikiyatri konulu çok sayıda kongre ve sempozyumda düzenleyici ve konuşmacı olarak yer aldı. Kanada McGill Üniversitesinde Transkültürel Psikiyatri Bölümü'nde konuk öğretim üyesi olarak çalıştı. Bakırköy RSSH'de ergen ve genç erişkin kliniğini kurdu ve beş yıla yakın süre klinik şefliğini yürüttü. Hâlen Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi psikiyatri anabilim dalı başkanıdır. Mesleki çalışmalarının yanı sıra, Açık Radyo ve Star Tv'de Ruhun Labirentleri, NTV'de Yaşama Sanatı, TRT'de İnsanlık Hâli adlı programı hazırladı ve sundu.

*“Vielleicht sind gewisse meiner neulich ausgesprochenen
Bedenken sehr übertrieben; so viel, wie ich mich kenne, scheint mir
sicher, daß, wenn man mir meine Teufel austriebe, auch meinen
Engeln ein kleinen, ein ganz kleiner (sagen wir) Schrecken geschähe,
- und - fühlen Sie - gerade darauf darf ich es auf keinen Preis
ankommen lassen.”*

"Belki de son zamanlarda dile getirdiğim kimi endişelerim
fazla abartılı; ancak kendimi bildim bileli, bana öyle geliyor ki,
şeytanlarım benden çıkarılacak olsa, meleklerim de bundan biraz,
hadi çok az (diyelim) ürkerdi ve bu -sizin de hissettiğiniz üzere-
benim, ne pahasına olursa olsun göze alabileceğim bir şey değil..."

Rainer Maria Rilke,

Emil Freiherrn von Gebattel'e Mektup

Avusturya kıyısında,
Nebresina yakınlarındaki Duino Kalesi,
24 Ocak 1912

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
1. BÖLÜM: KÜLTÜREL PSİKİYATRİ.....	13
Psikiyatri ve Kültür: Hastalık Bize Neyi Anlatır?	45
Kültür ve Psikopatoloji	57
Farklı Kültürlerde Psikoterapi	69
Orta Doğu'da Ruh Sağlığı	89
Hüzün Hastalığı	105
Şizofreni Evrensel Bir Hastalık mıdır?.....	125
Sosyal Fobi ve Kültür: Bir Taijin Kyofusho Vakası.....	147
Psikiyatri ve Epistemoloji	165
Irkçılık ve Psikiyatri.....	175
Hangi Terapi? Çağımızda Benliğin Dönüşümü.....	183

2. BÖLÜM: ANTİPSİKİYATRİ NEDİR?	201
R.D. Laing	209
Thomas Szasz	229
İtalyan Deneyi	242
David Cooper	249
Fransız Antipsikiyatrisi.....	257
3. BÖLÜM: SEÇME METİNLER	271
Psikiyatrinin Küresel Meydan Okuyuşu.....	273
Antropoloji ve Psikiyatri.....	285
Psikiyatri İçin Dört Antropolojik Soru	289
Normal ve Anormal.....	297
Kültür ve Psikiyatrik Bozukluklara Verilen Tepkiler	335

SUNUŞ

Elinizde tuttuğunuz kitap üç bölümden oluşuyor. İlk bölümde kültür ve psikiyatri ilişkisi üzerine yazdığım makaleler var. Bunların ikisi İngilizce kaynaklarda yayınlandığı için dilimize çevrildi. Bu yazılarda ruh sağlığının içinde yaşadığımız dünyadan yalıtık süreçler hâlinde işlemediğini, insanın tarihe ve topluma gömülü olarak yaşadığını tartışıyorum. İkinci bölümü sevgili arkadaşım Hakan Türkçapar ile yirmili yaşlarımızın ortalarında yazdığımız Antipsikiyatri adlı risale oluşturuyor. Aradan geçen otuz yıla rağmen güncelliğini koruyan ve meraklı okura yol gösterebilecek bir kitapçık. Üçüncü bölümde kültürel psikiyatrinin öncü isimlerinden okuma metinleri yer alıyor. Bu metinler alanın zenginliğini, ruhsal rahatsızlıkların sosyal ve kültürel etkenlerden beslenen doğasını ayrıntılı bir biçimde göz önüne seriyor.

İnsanı anlamak için onun geldiği tarihi, içinde olduğu politik ve kültürel iklimi anlamak gerekiyor. Psikiyatride zaman zaman öne çıkan düşünce akımlarının da bazı kültürel kalıplardan, o toplumun o zamana ait inanışlarından kaynaklanabildiğini biliyoruz. Dinî ve popüler mitolojiler bazen bilimsel varsayımların nüvesini oluşturabiliyor. Batı psikiyatrisini insan ruhunu iyileştirme tekniklerinin en mükemmeli olarak göremeyiz. Bu kitapta

egemen paradigmanın bir eleştirisini okuyacaksınız. Sömürgeci bilim, dünyanın bir bölgesinde pişirilmiş aşı, yerel unsurları hiç hesaba katmadan öte bölgelerdeki insanların da yemesini ister. Oysa ruh sağlığı asıl rengini içinde bulunduğu toplum ve kültürden alır. Daha kuşatıcı ve bütüncül bir bakış insanın hangi tarihin ve kültürün içinden geldiğini ve zamanın ruhunun bunlarla nasıl bir etkileşime girdiğini hesaba katmak zorundadır.

Bu kitapta kolaylıkla hissedebileceğiniz gibi psikiyatri ve düşünce arasında yoğun bir dirsek teması vardır. İnsan ruhunun anomalileri, insanı bütüncül bir çerçeve içinde ele almaksızın anlaşılabilir. Bu yüzden kitabımızın sadece alandan insanlara değil düşünce labirentlerinde dolaşmayı seven okurlara da anlamlı geleceğini düşünüyorum. Psikiyatri ve psikoterapi son yıllarda *kültürel tevazu* kavramını mihver ediniyor. Kimse kimseye bir ön kabul dayatamaz, her kültür kendi özgünlüğü içinde anlaşılmalıdır. Hiçbir kültür diğerine mutlak bir üstünlük taşımaz. Kitabımızın dünyayı çok sesli, çok renkli ve farklılıklara saygılı bir anlayışa ulaştırma yolunda mütevazı bir katkı olarak görülmesini dilerim. Bu kitabın yeniden ortaya çıkmasında büyük emek gösteren Ahmet Faruk Çağlar'a teşekkür ederim.

Kemal SAYAR
Ocak 2022